

tion "personality" or a certain kind of person's characteristics.

We can ascertain that it has not defined yet what the personification of the educational process is; neither can we find out if the notions "personification of the educational process" and "its personalization" are similar.

Personification of the educational process at higher school requires adequate technologies aimed at making conditions in the entire educational area which enable free development of each personality in principal spheres of life during professional training at an establishment of higher education. It can be facilitated in three directions.

The first direction is the development of value-and-content orientation of a person towards achievement of the image "I" which is subjectively meaningful and corresponds to culture (profession, social medium).

Higher school is to facilitate the actualization and construction of students' certain idea specifying his / her own development and self-development (of an idea), rather high, difficult and inviting for making person's efforts.

This is a process of development of aims which are meaningful for a concrete student, standards, expectations and convictions regarding one's own "I" and one's own opportunities to correspond to society's requirements, cultural and professional norms.

The second direction is the development and expansion of the student's sphere "I-competences". This component is the core from the viewpoint of its self-realization as a personality and a subject who studies, taking into account his / her available possibilities which are expanding. The development of "I-competences", opportunities to cognize the world and one's own "I" in it, in particular, allows a student to build a unique system of relations with the world as well as to contribute into a social medium, culture in the whole.

The third direction is the development of student's inner responsibility; it presupposes the presence of inner belonging to one's own case, education, work, profession, one's own "I" as well as to other people, social medium, the world in general. The point is in the development of student's moral basis and inner accountability, that one of a person who is educated, student's accountability before himself / herself for all he / she does, before what he / she is going to deal with in the future.

Key words: personalization, personalization of the educational process, personalization of the educational activity, students, a pedagogical condition.

Подано до редакції 12.01.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор Е. Е. Карпова

УДК 378.937 + 371.03

Тетяна Юрївна Осипова,

*кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна*

ПЕДАГОГІЧНЕ НАСТАВНИЦТВО В АСПЕКТІ ПОЛІСУБ'ЄКТНОГО ПІДХОДУ

Стаття присвячена висвітленню сутності полісуб'єктного підходу в підготовці майбутніх учителів до педагогічного наставництва у процесі навчання. Полісуб'єктний підхід розглядається як настанова на прогнозування поведінки суб'єктів навчально-виховного процесу в ситуаціях спілкування, спільної діяльності, на взаєморозуміння і обмін особистісними сенсами з іншими людьми та надання взаємної підтримки. Доведено, що здійснюючи педагогічне наставництво вчитель повинен не тільки передавати соціокультурний досвід вихованцям, а організувати спільну життєдіяльність, активну співтворчість суб'єктів навчально-виховного процесу.

Ключові слова: *підготовка майбутніх учителів, полісуб'єктний підхід, педагогічне наставництво, полісуб'єктна взаємодія, діалог,*

Вивчення суб'єктності наставника і вихованців із позицій полісуб'єктного підходу дає можливість переосмислити феномен взаємовідносин між суб'єктами виховання в системі професійного виховання, виявити нові аспекти проблеми. Професійне виховання майбутніх учителів відбувається в руслі взаємодії з викладачем як наставником, унаслідок якої між студентами і викладачем складається певна система відносин, що впливає на особистісно-професійне становлення майбутніх наставників. У процесі професійної підготовки майбутніх учителів, у тому числі й до педагогічного наставництва, полісуб'єктний підхід виступає такою формою організації навчально-виховного процесу, що ґрунтується на взаємодії суб'єктів навчального процесу, урахую-

чи єдність сенсів і цілей спільної діяльності, як засіб засвоєння професійно значущих знань і вмінь. У межах полісуб'єктного (діалогічного) підходу слід акцентувати на відносинах між суб'єктами освітнього процесу, зокрема наставника й вихованця, як на найважливіших джерелах їхнього духовного розвитку, оскільки саме у процесі взаємодії, спілкування з доволі численними людьми особистість набуває свого людського змісту.

Зазначимо, що проблема суб'єктності розглядається сьогодні дослідниками в різних аспектах: прояви суб'єктності в активності особистості (В. Петровський), у контексті особистісної свободи (Г. Балл), з погляду становлення суб'єкта діяльності (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Г. Балл,

А. Брушлинський, Л. Головей, Г. Костюк, Б. Ломов, С. Максименко, В. Роменець, С. Рубінштейн, В. Семиченко, В. Татенко та ін.), самодетермінації (М. Басов, П. Блонський, Л. Виготський, Л. Гавришак, Н. Максимова, В. Пісун, В. Чирков та ін.), суб'єктності педагога (Г. Аксенова, О. Ваньков, О. Волкова, Т. Маркелова, І. Серегіна, А. Серих та ін.), суб'єктності як професійної важливої якості та її формування на етапі професійної підготовки (К. Бабак, В. Галузяк, І. Гусєва, О. Єремєєва, С. Жорник, Г. Мешко, О. Мешко, Ф. Мухаметзянова, Р. Сєрьожникова та ін.).

Метою статті є висвітлення сутності полісуб'єктного підходу до підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва у процесі навчання.

Якщо розглядати педагогічне наставництво з позиції суб'єктності, то, дотримуючись твердження В. Петровського, його основним завданням є передавання суб'єктності. Передання суб'єктності – це процес взаємодії, в основі якої лежить комплекс чинників, що впливають на формування довірливих відносин. Важливими в цьому процесі виступають механізми відображеної суб'єктності, оскільки, зазначає вчений, особистість є не тільки «Я» в його зверненості до Іншого (Інших) «Я», а й присутність його «Я» в «Я» іншого індивідуума (інших людей), а також – присутність «Я» іншого (інших) в його власному «Я». Суб'єкт виступає насамперед як дієвий, активний індивід, який має потенціал для перетворення довколишнього світу. В цьому сенсі відображення означає відтворення суттєвих рис відображаного (активності, здатності до перетворення) [8, с. 251]. Отже, відображена суб'єктність виступає як продовження однієї людини в іншій, як сенс першого для другого, в динаміці визначень буття останнього. По суті йдеться про інобуття однієї людини в іншій. Відображаючись у різних людях, різними гранями себе, індивідуум генерує багатообразність своїх власних «Я», представлених у ньому самому і в інших людях, а також «Я» інших індивідуумів, які відображують і продовжують себе в ньому [8, с. 252]. На нашу думку, саме відображення себе в інших і є суттю педагогічного наставництва.

Основним сенсом полісуб'єктного підходу, на думку дослідників (Н. Капустін, П. Третьяков, Т. Шамова), є надання індивідуальним і груповим суб'єктам максимальної свободи в діях, у включенні їх у вирішення важливих для самовизначення професійно орієнтованих завдань і створенні на цій підставі можливості для самореалізації в майбутній професійній діяльності.

І. Вачков [3, с. 35–36] наголошує на тому, що значний потенціал полісуб'єктного підходу пов'язаний із такими моментами. По-перше, розгляд допомоги учню в становленні його як суб'єкта саморозвитку в якості одного з основних завдань розвивальної освіти передбачає наукове обґрунтування нових концептуальних положень і розробку конкретних психолого-педагогічних технологій, здатних вирішити це завдання у практичній площині. Полісуб'єктний підхід націлений саме на це.

По-друге, злиття в одному потоці процесів роз-

витку окремих суб'єктів характеризує саме ситуацію розвивальної освіти і саме у сфері освіти знаходить своє втілення в низці особливих систем і технологій, націлених на особистісний розвиток учнів, цим актуалізується проблема нового типу взаємодії між учителем та учнями. Полісуб'єктний підхід розкриває умови, закономірності і принципи такої взаємодії.

По-третє, в освітньому середовищі виникає специфічна ситуація, яка вимагає від учителя спеціальних зусиль для організації взаємодії, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах. Побудова суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем і учнями визначає ефективність педагогічної праці і сприяє розвитку суб'єктності всіх учасників освітнього процесу. У який спосіб це відбувається описує полісуб'єктний підхід.

По-четверте, в педагогічній психології і психології розвитку значна увага приділяється або групам учнів і міжособистісній взаємодії в цих групах (а також стадіям розвитку класних колективів; при цьому вчитель розглядається як чинник впливу «поза» системою), або організації взаємодії педагога з учнями з позицій психології праці вчителя («від учителя»). Полісуб'єктний підхід намагається розглянути спільність «учитель – учні» як єдину систему, що розвивається, і розкрити засоби, за допомогою яких можна допомогти розвитку цієї системи [3, с. 35–36]. Зазначене цілком правомірно, на нашу думку, розглядати і в межах полісуб'єктної взаємодії наставника і вихованця, наставника та групи вихованців (класного колективу).

Полісуб'єктна взаємодія, наголошує С. Іванова, є такою формою безпосередньої взаємодії суб'єктів один з одним, що характеризується їхньою взаємозумовленістю й особливим типом спільноти – полісуб'єктом, який розуміється як цілісне динамічне психологічне утворення, що відображає феномен єдності розвитку суб'єктів освітнього середовища і виявляється в активності дієвості, здатності суб'єктів виступати єдиним цілим відносно процесів самопізнання і саморозвитку. Процес взаємодії, в якому партнери виявляються здатними включатись у різноманітні суб'єкт-суб'єктні соціальні зв'язки, досягати прийняття спільного проекту взаємної діяльності внаслідок узгодженості проектів діяльності один одного (консенсусу), набуває полісуб'єктної вираженості [6, с. 73].

Серед найважливіших динамічних якостей полісуб'єкта розвитку І. Вачков виокремлює підвищення рівня самосвідомості як окремих суб'єктів, що входять до спільноти (у тому числі обов'язково вчителя), так і групової самосвідомості, тобто усвідомлення своєї групи як цілісності, свого місця в цій групі, системи взаємовідносин, що існують у групі, взаємовідносин із зовнішніми суб'єктами тощо. Побудова полісуб'єктної взаємодії є умовою здійснення розвивальної освіти, оскільки саме освітній процес передбачає побудову суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем і учнями і саме педагогічна професія передбачає прагнення до постійного саморозвитку в єдності з розвитком учня [3, с. 39].

За С. Івановою, професійно-педагогічна діяль-

ність як процес полісуб'єктної взаємодії вчителя з іншими учасниками соціально-освітнього процесу ефективна, якщо вчитель стає повноправним учасником міжсуб'єктних відносин у соціокультурному просторі і реалізує їх у власній діяльності [6, с. 76]. Ми цілком поділяємо вищезазначені твердження, оскільки вважаємо, що діяльність педагога-наставника не може бути ефективною, якщо сам учитель-викладач не стане активним учасником полісуб'єктної взаємодії з іншими суб'єктами навчального процесу (вихованцями, колегами, батьками, адміністрацією) і не буде самореалізовуватись і саморозвиватись під час здійснення педагогічного наставництва.

У зв'язку з цим, головним завданням учителя (а в нашому разі – наставника – Т.О.) є створення умов для організації такої діяльності учнів, яка готувала б їх до самостійного життя в суспільстві, що визначає зміст усіх тих різноманітних професійних функцій, які вчитель покликаний здійснювати в суспільстві й орієнтує його на розвивальний ефект відносно особистості учнів. Взаємодія «учитель – учень» цементує й об'єднує всі інші види суб'єкт-суб'єктної взаємодії, оскільки саме в ній діяльність учителя, пов'язана з трансляцією історично-культурних і суспільно значущих цінностей, «зустрічається» з певним способом їх засвоєння учнями [6, с. 77].

Тобто ми можемо говорити, що здійснюючи педагогічне наставництво вчитель повинен не тільки передавати соціокультурний досвід вихованцям, а організувати спільну життєдіяльність, активну співтворчість суб'єктів навчально-виховного процесу. І. Вачков [3, с. 44–46] зазначає, що полісуб'єкт «учитель – учні» має особливу структуру, в якій чітко виділяються два основних полюси, утворених одиничним суб'єктом і колективним суб'єктом; між ними існують суб'єкт-суб'єктні відносини.

Двополюсний характер полісуб'єкта «учитель – учні» передбачає два типи внутрішніх базових відносин («від учня» і «від учителя»), в кожному з них можна виокремити три вектори відносин.

У першому типі полісуб'єкта («від учня») це такі вектори відносин.

1. «Я як суб'єкт – учитель» (діадні суб'єкт-суб'єктні відносини). Саме на цьому типі відносин насамперед акцентується в межах особистісно орієнтованої парадигми і в руслі концепції розвивальної освіти. Адже кожний учитель добре знає: учень взаємодіє з ним, перебуваючи віч-навіч, часто зовсім інакше, ніж у присутності своїх однокласників. Це відбувається тому, що в першому випадку учень виступає як окремий незалежний суб'єкт, а в іншому – орієнтується на себе як члена спільноти.
2. «Я як частина класу (ми з ровесниками) – учитель» (полісуб'єкт-суб'єктні відносини). При цьому вчитель може розглядатися класом у двох іпостасях: або як самостійний суб'єкт, або як представник професійно-педагогічної спільноти. І в тій, і в тій ситуації педагог розглядається учнями як протиставлений класу.
3. «Я як частина всієї спільноти «Учитель – учні» (ми разом з учителем – вони) (полісуб'єкт-

полісуб'єктні відносини). У цьому разі учень ідентифікується не просто з групою своїх ровесників. Він включає в значущу для себе спільноту й учителя. Тут категорія «Ми» виявляється найбільш широкою з усіх описуваних. «Вони» – це спільноти, які можуть розглядатися як дружні, ворожі, конкурентні тощо.

У другому типі полісуб'єкта «від учителя» – такі вектори відносин:

1. «Я як суб'єкт – учень» (діадні суб'єкт-суб'єктні відносини). У педагога так чи так складаються певні відносини з кожним учнем. Він може глибоко усвідомлювати особливості цих відносин або зовсім не замислюватися про це, але практично завжди міжособистісний простір між ним і кожним конкретним учнем насичений емоційними, когнітивними, смисловими, ціннісними та іншими змістами, що складають сутність людських відносин. Професійним обов'язком учителя є «прийняття» всіх учнів і готовність будувати «суб'єкт-суб'єктні» відносини з кожним із них.
2. «Я як представник дорослої спільноти – учні» (суб'єкт-полісуб'єктні відносини). Учитель вступає у відносини з учнями не тільки як самостійний суб'єкт й унікальна особистість, але й як людина, що посідає певну професійну позицію.
3. «Я як частина всієї спільноти «учитель – учні» (ми разом з учнями) – вони» (полісуб'єкт-полісуб'єктні відносини). При цьому типі відносин учитель розглядає себе таким самим членом класу, як і дітей. Він убудований у складну систему внутрішньогрупових відносин як один із обов'язкових (і навіть, центральних) компонентів.

У системі розвивальної освіти полісуб'єктна взаємодія в спільноті «учитель – учні» є результатом розвитку суб'єктності всіх членів спільноти. Критеріальними ознаками полісуб'єктності, що відображають найважливіші властивості суб'єктності – здатності до пізнання, формування ставлення і перетворення, – виступають відповідно здатність до усвідомлення системи відносин між суб'єктами і спрямованість діяльності на розвиток себе та Іншого [3, с. 44–46].

Сучасними дослідниками (Г. Андреева, Е. Берн, А. Бодальов, Н. Богомолова, Ю. Крижанська, В. Лабунська, Л. Петровська та ін.) висловлюється думка про високий ступінь багатогранності процесу полісуб'єктної взаємодії, що полягає не тільки в обміні інформацією, а й у взаємовпливі, розігруванні взаємовідносин емоційного співчуття і співучасті між його суб'єктами. Важливу роль у цих взаємовідносинах дослідники (А. Айві, В. Венедиктова, В. Головін, Д. Карнегі, Ф. Кузін, В. Мартинов, В. Шепель, Е. Шостром, Г. Шредер, О. Ернст, Д. Ягер та ін.) відводять діловому діалогу, психологічна культура якого передбачає вміння створити сприятливий психологічний клімат ділової бесіди, використовувати прийоми розрядки негативних емоцій та самозаспокоєння, захищатися від некоректних співрозмовників і партнерів, ставити запитання і відповідати на них, спростовувати доводи опонента й уміло його вислуховувати. Сенс, який вклада-

ється у феномен міжособистісного взаємовпливу і зв'язку, що встановлюється між суб'єктами в ситуації діалогу, може коливатися в широких межах від констатації факту простого сприйняття людьми один одного або їхнього взаємного передання один одному утилітарної інформації до найбільших глибин взаємного розташування і взаєморозуміння. Діалог виступає як загальний спосіб буття людини, що реалізує унікальність і універсальність кожного й утворює гуманістичні відносини відвертості, рівності, взаєморозуміння і взаємодопомоги, поваги та довіри, співчуття і співпереживання, ініціативи та відповідальності.

У ситуації спілкування «студент-студент» відбувається накопичення досвіду, що передбачає засвоєння духовних цінностей, знань, умінь у колективі однокурсників. Викладач у такому разі виконує роль наставника, що створює психолого-педагогічні умови для виникнення позитивних особистісних контактів, взаємодії, розвитку комунікативних здібностей та особистісних властивостей, необхідних для професійного становлення майбутнього фахівця [7, с. 164].

Діалогічній формі спілкування в діаді «викладач – студент» властиві особистісна рівність, «суб'єкт-суб'єктні» відносини, співпраця, узгодженість дій, думок, переживань, вільна дискусія, передача знань та професійного досвіду, особистісного досвіду, індивідуального підходу до кожної особистості. Згідно з твердженням М. Бахтіна, істина не народжується й не знаходиться в думках окремої людини, а виникає між людьми, у спільному спілкуванні, сумісному відкритті істини, у процесі діалогу. Саме ді-

алогічний підхід, зазначає Г. Балл, надає вихованцю право мати власний погляд, власну позицію, до якої викладач-наставник ставиться толерантно. За таких умов організації навчальної діяльності вихованець може вільніше розвиватися й як особистість [1, с. 17].

У ході діалогічного навчання принципово змінюється позиція викладача. У традиційному навчанні викладач виконує роль «фільтра», що прокачує через себе й дозує навчальну інформацію, а в діалоговому, полісуб'єктному – роль помічника в роботі, наставника, одного з багатьох інформаційних джерел. Як наставник він звертається до особистого досвіду вихованців, спонукає їх до самостійного пошуку шляхів розв'язання наявних завдань, стимулює до формулювання нових запитань та виокремлення подальших напрямів навчання, сприяє посиленню відчуття узгодженості та розширенню розумових перспектив [4, с. 9]. Близькими до цього є уявлення К. Роджерса, відповідно до яких для досягнення успіху в навчальній діяльності викладач повинен створити психологічні умови, які дають змогу учням розвиватися вільно, тобто він має бути не «вчителем», а «фасилітатором», наставником розвитку [9, с. 32].

На підставі вищезазначеного доходимо висновку, що полісуб'єктний підхід у процесі підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва можна розглядати як настанову на прогнозування поведінки суб'єктів навчально-виховного процесу в ситуаціях спілкування, спільної діяльності, на взаєморозуміння і обмін особистісними сенсами з іншими людьми, та надання взаємної підтримки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти / Г. О. Балл. – Рівне: Літса – М., 2003. – 128 с.
2. Брушлинский А. В. Проблема субъекта в психологической науке / А. В. Брушлинский // Психологический журнал. – 1991. – Т. 12. – № 6. – С. 3–11.
3. Вачков И. В. Полисубъектное взаимодействие в образовательной среде / И. В. Вачков // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2014. – Т. 11. – № 2. – С. 36–50.
4. Гармстон Р. Фасилітатор – кілька секретів майстерності / Р. Гармстон // Вісник Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». – 2003. – № 1. – С. 8–10.
5. Дьяконов Г. В. Основы диалогического подхода в психо-логической науке и практике / Г. В. Дьяконов. – Кировоград: Полиграфия, 2007. – 847 с.
6. Иванова С. П. Учитель XXI века: ноопсихологический подход к анализу профессионально-личностной готовности к педагогической деятельности / С. П. Иванова. – Псков: ПГПИ им. С. М. Кирова, 2002. – 228 с.
7. Кролевецкая Е. Н. Развитие субъект-субъектных отношений во взаимодействии куратора и студенческой группы: дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Елена Николаевна Кролевецкая. – Белгород, 2006. – 215 с.
8. Петровский В. А. Логика «Я»: персонологическая перспектива: [монография] / В. А. Петровский. – М.: Издательство СамГУ, 2009. – 504 с.
9. Rogers C. R. A theory of therapy, personality and interpersonal relationship as developed in the diencephal framework / C. R. Rogers // Koch S. Psychology: A study of a science. – N.Y.: Mc. Graw Hill, 1959. – 59 p.

Татьяна Юрьевна Осипова,

*кандидат педагогических наук, доцент, профессор кафедры педагогики
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ НАСТАВНИЧЕСТВО В АСПЕКТЕ ПОЛИСУБЪЕКТНОГО ПОДХОДА

Статья посвящена рассмотрению сущности полисубъектного подхода в подготовке будущих учителей к педагогическому наставничеству в процессе обучения. Полисубъектный подход рассматривается как установка на прогнозирование поведения субъектов учебно-воспитательного процесса в ситуациях общения, совместной деятельности, на взаимопонимание и обмен личностными смыслами с другими людьми и оказание взаимной поддержки. Основной задачей педагогического наставничества с позиции субъектности является передача субъектности, которая определяется как процесс взаимодействия, в основе которой лежит комплекс факторов, влияющих на формирование доверительных отношений. Выяснено, что в рамках полисубъектного подхода сообщество «учитель – ученики» является единой развивающейся системой. Критериальными признаками полисубъектности, отображающими наиболее важные свойства субъектности – способность к познанию, формирование отношения и преобразования, – выступают соответственно способность к осознанию системы отношений между субъектами и направленность деятельности на развитие себя и Другого. Построение полисубъектного взаимодействия является условием осуществления развивающего образования, поскольку именно образовательный процесс предусматривает построение субъект-субъектных отношений между учителем-наставником и учащимися и именно педагогическая профессия предусматривает стремление к постоянному саморазвитию в единстве с развитием ученика. Важную роль в полисубъектном взаимодействии играет деловой диалог, психологическая культура которого предусматривает сформированность у педагога-наставника умений создавать доброжелательный психологический климат деловой беседы, использовать приемы разрядки негативных эмоций и самоуспокоения, защищаться от некорректных собеседников и партнеров, задавать вопросы и отвечать на них, опротестовывать доводы оппонента и умело его выслушивать. Диалог выступает в качестве общего способа бытия человека, реализующего уникальность и универсальность каждого и утверждающего гуманистические отношения откровенности, равенства, взаимопонимания и взаимопомощи, уважения и ответственности. В ходе диалога принципиально меняется позиция учителя, который в традиционном обучении выполняет роль «фильтра», прокачивая через себя и дозируя учебную информацию, а в диалоговом обучении является наставником, который обращается к личному опыту воспитанников, нацеливает их на самостоятельный поиск путей решения существующих проблем. Установлено, что деятельностью педагога-наставника не может быть эффективной, если сам учитель-наставник не станет активным участником полисубъектного взаимодействия с другими субъектами учебно-воспитательного процесса и не будет самореализовываться и саморазвиваться, осуществляя педагогическое наставничество. Доказано, что в педагогическом наставничестве учитель должен не только передавать социокультурный опыт воспитанникам, но и организовывать совместную жизнедеятельность, активное сотворчество субъектов учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: подготовка будущих учителей, полисубъектный подход, педагогическое наставничество, полисубъектное взаимодействие, диалог.

Tatyana Yurievna Osipova

*Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of Pedagogics
State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushinsky», Staroportofrankovskaya 26, Odessa, Ukraine*

PEDAGOGICAL MENTORING IN THE ASPECT OF POLYSUBJECT APPROACH

The article considers the essence of polysubject approach in preparing future teachers for pedagogical mentoring in the process of their education. Polysubject approach is considered as prediction of the individual's behavior in the educational process during communicational situations, collaboration, and mutual understanding on the exchange of personal meaning with the others and mutual support. The main task of mentoring teachers from positions of subjectivity is the transfer of subjectivity, which is defined as the process of interaction, which is based on a set of factors which influence the trust relationship formation. It was found that within polysubject community approach "teacher - student" is the only developing system. Polysubject criterion signs which display the most important properties of subjectivity – cognitive ability, formation of attitudes and transformation - the ability to act accordingly to realize the system of relations between the subjects and direction of activities on the development of self and others. Making the ground for polysubject interaction is a prerequisite for the implementation of developmental education, since educational process involves the construction of subject-subject relationship between the teacher-tutor and students and that teaching profession involves a commitment to continuous self-development in the unity of the student's development. An important role in polysubject interaction plays a business dialogue, psychological culture provides for maturity in mentor teacher skills to create friendly psychological climate of business conversation, use the methods of discharging negative emotions and self-complacency, to protect themselves from improper interlocutors and partners asking questions and answering them, to challenge arguments opponent and skillfully listen to it. Dialogue acts as a general way of person's life realizing the uniqueness and universality of each approver and humanistic attitude of openness, equality, mutual understanding, respect and responsibility. During the dialogue a teacher's position fundamentally changes, which in the traditional training serves as a "filter" pumping through itself and doses educational information, and in dialog training is the mentor, who refers to the personal experience of students, directs them to the independent search for solutions to the existing problems. It was found that the teacher-tutor activity

cannot be effective if the teacher-mentor did not become an active participant of polysubject interaction with the other educational process participants and will not be self-realized and self-developed, implementing teacher mentoring. It is proved that in teacher mentoring the teacher should not only convey a social and cultural experience of the pupils, but also organize joint livelihoods, active subjects' co-creation in the educational process.

Key words: future teachers' training, polysubject approach, teacher mentoring, polysubject interaction, dialogue.

Подано до редакції 23.02.2016 р.

Рецензент: д.п.н., професор З. Н. Курлянд

УДК: 371.15+372.461+81'25 (=581.11)

Oleksandra Popova,
PhD in Pedagogical Sciences (Candidate of Pedagogical Sciences),
Associate Professor at the Faculty of Translation, Theoretical and Applied Linguistics,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky», 26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

CRITERIAL APPROACH TO PROFESSIONAL AND SPEECH TRAINING TARGETED FOR THE FUTURE TRANSLATORS OF THE CHINESE LANGUAGE

The article is devoted to the problem regarding the realization of the criterial approach within professional and speech training intended for the future translators of the Chinese language within university pedagogical education. The essence and structure of the designated approach are analyzed; the peculiarities of its manifestation at the stage aimed at establishing the factual state of the training.

Key words: criterial approach, professional and speech training, future translators of the Chinese language, translators-orientalists, university education, evaluative testing.

The conditions of European integration and the bridging of diplomatic, political, economic, cultural and educational relations between Ukraine and Eastern countries require from a translator such features as mobility and competitiveness at the international labour-market in a swiftly changing modern world, which makes Ukrainian authorities elaborate new state educational standards, renovate the content of curricula and didactic materials, search new forms of educational process organization according to international standards.

The improvement of translator's / interpreter's job description should be realized simultaneously with the process of the home educational system modernization in correspondence with renovating requirements and criteria. The process of professional competence adaptation and organization of educational process enabling its (that one of the competence) development are apt to quicken provided that there is reliable information concerning the real state of person's preparedness for functioning in profession as well as final determinants characterizing concrete constituents-competences which are necessary to enter a profession.

Thus, there arises a **problem** of establishing mechanisms how to define the real state of students' language skills. The solution of this problem presupposes the fulfillment of these **tasks**:

1) to elaborate a criterial model facilitating the specification of both the real state and character of bachelor students' training achievements (if they are ready to start working at translation bureaus, consulate centres, tourist agencies, Mass Media agencies, crewing companies, etc.);

2) to define development levels of students' professional competence based on its constituents;

3) to work out the indices specifying the above mentioned levels.

Thus, the key phenomenon in education quality assessment is «*criterion*» (from Latin «*critērium*», derived from the Greek word «*κριτήριον*», meaning an ability to differentiate; a means of judgement, standard). In explanatory psychological-pedagogical dictionaries this term is defined as: - «an index specifying assessment, definition of classification [3, p. 230]»; - assessment standard [2]»; - a coefficient which characterizes features (quality) of an object; one of measuring means; an experimental method [4]; - «a measuring standard of recognized parameters which are described by means of particular indices; a standard for description, object or phenomenon assessment; a characteristics as a classification basis [1]», etc.

To sum up, the general definition of the word «*criterion*» is «assessment standard» for an activity result the content of which is revealed due to certain markers (indices).

By the phenomena «*criteria*» and «*indices*» of educational activity assessment we understand a two-aspect integrity of indices constituting the assessment of conditions, process and results of education which correspond to the set objectives: *external* (quality of educational establishment functioning as well as pedagogical activity in a particular region) and *internal* (connected with the process and result of student's educational activity) *criteria* [5].

The realization of the criterial approach within the research presupposes taking into account the circumstances which in the aggregate influence and provide efficiency of the experimental methods used while training the future translators of the Chinese language in conditions of university pedagogical education: pedagogical conditions of education; didactic, material and technical supply of the process; territorial location and a type of an educational institution; polycultural / monocultural environment; students' educational training